

Святослав Герчаківський

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ NCTS В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Діджиталізація (завдяки штучному інтелекту, можливостям з оброблення та збирання даних, швидкісного зв'язку, технологіям блокчейн тощо) заповонила практично усі ключові сектори економіки, щорічно спостерігаємо зростаючі тренди обсягів діджитал-продуктів та послуг. Діджиталізація активно впроваджується у систему публічних фінансів та довела свою ефективність, особливо в умовах надзвичайного стану, що спричинений пандемією COVID-19 та воєнного часу. При цьому війна в Україні принесла не тільки величезні страждання громадян та відчутні економічні, соціальні, екологічні втрати, а й відкрила нові горизонти та можливості в контексті європейської інтеграції та приєднання до цифрових стандартів в багатьох галузях. Одними з таких можна вважати митну сферу та зовнішньоекономічну діяльність в Україні, де стало можливим реалізація так званого «митного безвізу».

Теоретико-методичні засади функціонування митної системи держави, здійснення митних процедур та формальностей представлені в працях українських учених, зокрема А. Артеменко, А. Бабюк, К. Ващенко, А. Войцещук, О. Гребельник, Т. Дорошенко, О. Ілюшик, І. Іващук, М. Матвеєв, П. Пашко, Т. Руда, О. Сушкова, С. Онишко, С. Шевчук та іншими вченими. Разом із тим, варто наголосити, що доволі фрагментарно розкрито проблематику імплементації конвенції спільного транзиту в митній системі України, його позитивні та негативні висліди.

В загальному розумінні Конвенція про процедуру спільного транзиту – це угода між країнами *Європейського Союзу* та низкою інших країн про загальні процедури міжнародного транзиту товарів. Особливість цієї конвенції полягає в тому, що здійснення багатьох митних процедур та формальностей відбувається в спрощеному форматі на основі спільної цифрової платформи NCTS із активним застосуванням електронного митного декларування. Конвенція про процедуру спільного транзиту об'єднує 36 договірних сторін, які запровадили єдині правила митного оформлення, декларування та митного контролю за транзитними переміщеннями товарів. До 36 країн-підписантів відносяться усі члени *Європейського Союзу*, а також (*Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн, Швейцарія, Великобританія, Туреччина, Північна Македонія, Сербія і Україна*).

NCTS як базовий ІТ-функціонал Конвенції дає можливість налагодити обмін інформацією про всі етапи митного оформлення товарів із використанням електронних повідомлень у режимі реального часу та підвищити ефективність використання механізму аналізу митних ризиків.

Впродовж 2022 року Україна здійснила потрібні зміни в системі митного законодавства, що дало можливість гармонізувати його із відповідними митними

Директивами ЄС і з 01.10.2022 р. офіційно стати членом Конвенції про процедуру спільного транзиту. Крім законодавчого пласту, значну імплементаційну роботу виконала Державна митна служба України (далі – ДМСУ). Зокрема, під час внутрішньої апробації NCTS, що передувала приєднанню до міжнародних Конвенцій, Україна зробила досить багато у сфері інформаційних технологій.

Для виконання технічних завдань щодо імплементації NCTS в структурі ДМСУ функціонує Департамент з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації. В частині розвитку процедур електронного декларування в рамках спільного транзиту фахівцями Департаменту в 2022 році здійснено комплекс технічних завдань:

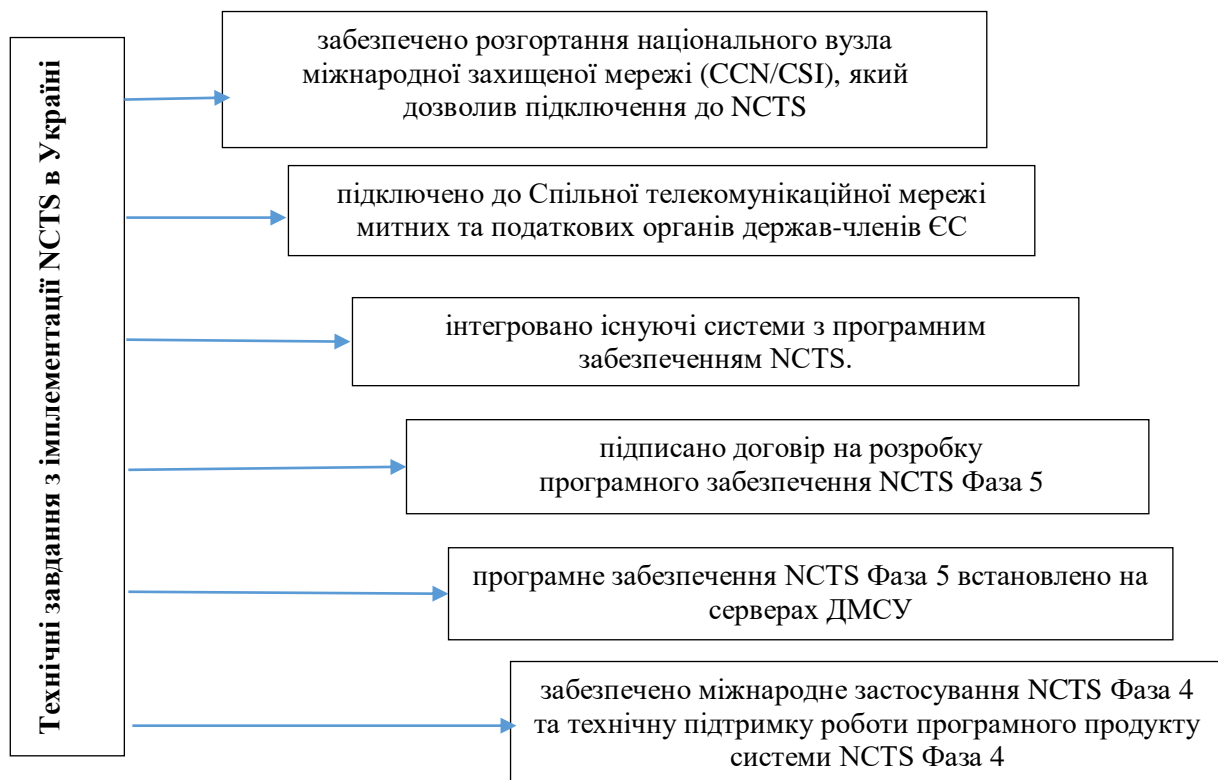

Рис. 1. Комплекс технічних завдань, що реалізовано Департаментом з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації ДМСУ

Джерело: складено автором самостійно

Водночас ДМСУ перевірила близько 150 сценаріїв готовності до роботи з NCTS на міжнародному рівні. У системі зареєстровано понад 1100 трейдерів. Тому, незважаючи на війну, люди почали активно використовувати систему на національному рівні. За час внутрішнього використання нової моделі понад 10 компаній отримали статус фінансових гарантів, виготовлено понад 7 тис. декларацій T1UA, отримано два дозволи на спрощення транзиту [1].

Водночас, зважаючи на війну, Україна забезпечила певний перехідний період: дещо пом'якшені фінансові вимоги для українських підприємств на час дії воєнного стану та ще на рік після закінчення воєнного стану. Українські

експортери, які хочуть бути більш конкурентоспроможними, приєднуються до NCTS, а також до системи спрощень, навчаються оптимізувати адміністративні фінансові витрати за допомогою таких інструментів і зможуть звільнити своїх клієнтів і партнерів від тягаря різноманітних формальностей декларування та надання гарантій. Крім того, вони також зможуть поєднувати спрощення. Наприклад, якщо імпортер чи експортер відповідає критерію фінансової стабільності, йому буде доцільно отримати дозвіл АЕО (авторизованого економічного оператора) з можливістю отримати дозвіл на всі спрощення, в тому числі на транзитний майже автоматично.

Крім того, експортери та імпортери зможуть отримувати свої товари на потужностях інших підприємств, доручати проходження транзитних процедур тим, хто надає такі послуги. Створено можливості для розвитку бізнесу для перевізників, митних брокерів, власників складів. Вони можуть розвинути додатковий спектр послуг, наприклад, проходження транзитних процедур як учасник режиму в NCTS під власну гарантію. Це розкриває потенціал для розвитку комерційних, логістичних і торгових хабів в Україні [2].

Важливим в застосуванні NCTS є те, що він заохочує бізнес до детінізації торгових операцій та чесного відображення доходів, створює більшу довіру до нас з боку європейських партнерів. Впровадження такого європейського митного механізму продовжить процес цифровізації митниці, пришвидшить митні формальності та зменшить корупційні ризики. Крім того, для клієнтів це нововведення має, у першу чергу, знизити вартість доставки, а отже ціни імпортованих товарів, сприятиме прискорення переміщення товарів через митний кордон і захистить пересічних українців від дефіциту певних товарів.

Потрібно також наголосити на наявність проблемних аспектів щодо імплементації конвенції спільного транзиту в Україні. Так, за результатами дослідження фахівців Європейської Бізнес Асоціації «спостерігається готовність компаній отримувати статус авторизованих економічних операторів, зокрема 66% компаній планують користуватися окремими спрощеннями або отримувати авторизацію АЕО в цілому. Водночас процедурою спільного транзиту наразі користується лише 4% опитаних нами компаній, а 2% користуються транзитними спрощеннями» [3].

До проблем імплементації NCTS потрібно віднести й загальні тенденції, що мають місце в митній системі держави, зокрема штучні перешкоди митному оформленню, безпідставні митні огляди, запити додаткових документів, вплив правоохоронних органів на роботу митників тощо. Найбільшими викликами у взаємодії з митними органами на сьогодні є відсутність уніфікації митних процедур в різних регіонах, бюрократія, що проявляється у витребуванні додаткових необов'язкових документів, не виконання митницею вимог законодавства України з питань митної справи або його вільне трактування, відсутність керівництва центрального органу ДМСУ. До того ж, «37% опитаних нами компаній повідомляють про проблеми з коригуванням митної вартості, а 26% – про проблеми з перекласифікацією коду УКТЗЕД за рішенням митних органів» [3].

Вважаємо, що лівову частину означених проблем можна вирішити в межах митної реформи, передбаченої в угоді про вступ України до ЄС, адже взято зобов'язання здійснити повне приєднання до Конвенції щодо процедури спільного транзиту та системи NCTS. Альтернативи «митному безвізу» на сьогодні немає, оскільки – це швидше переміщення товарів між країнами європейського регіону, що супроводжується суттєвим зменшенням корупційних ризиків та бюрократії на митниці, мінімізацією можливостей для митних деліктів, сприянням обміну даними із митними інституціями різних країн фактично в режимі реального часу. «Митний безвіз» – це один із ключових напрямів побудови в Україні зручної, ефективної та транспарентної митної системи.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при застосуванні режиму спільного транзиту з використанням електронної транзитної системи та Порядку допущення транспортних засобів та контейнерів до перевезення товарів під митними пломбами в режимі спільного транзиту: Наказ Міністерства фінансів України від 12.02.2021 № 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-21#Text> (дата звернення: 09.11.2023).
2. Резнік Н. П., Становий О. С. Конвенція про процедуру спільного транзиту – «спільний транзит» чи додаткові ускладнення для митної системи України. *Молодий вчений*. 2022. №11. С. 108-113.
3. Третина компаній мають проблеми з коригуванням митної вартості. URL: <https://eba.com.ua/tretyna-kompanij-mayut-problemy-z-koryguvannyam-mitnoyi-varnosti-opytuvannya-eva/> (дата звернення: 09.11.2023).